

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

1. ความหมายของจิตพิสัย
2. ความเป็นมาของการวัดด้านจิตพิสัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแบบวัดทางจิตวิทยา
3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวัดด้านจิตพิสัย
4. โครงสร้าง พฤติกรรมและเครื่องมือวัดด้านจิตพิสัย
5. สมรรถภาพที่วัด

ความหมายของจิตพิสัย

จิตพิสัย (Affective) เป็นพฤติกรรมส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งทำให้การจัดการศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึง เพื่อให้คนเกิดการพัฒนานาพฤติกรรมในด้านนี้ นักการศึกษาไทยหลายท่านได้เรียกคำว่า "จิตพิสัย" แตกต่างกันไป เช่น ความรู้สึก วิวาวิสัย เจตคติ จิตตปริเขต ทั้งได้ให้ความหมายดังนี้

จิตพิสัย หมายถึง ความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นความคิด หลักการ ความเชื่อ การกระทำ บุคคล วัตถุสิ่งของ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ภาระงาน และวิชาต่าง ๆ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2531)

ความรู้สึก เป็นคุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่บ่งรูปแบบของอารมณ์ หรือ ความรู้สึกของบุคคล ซึ่งอาจเป็นลักษณะที่ไม่แสดงออกมาภายนอก ให้บุคคลอื่นเห็นหรือเข้าใจ (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ , 2529)

เจตคติ เป็นพฤติกรรมในเรื่องอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความชอบไม่ชอบ ความประณีตละเอียดอ่อน ความสวยงาม ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ การรู้จักตนเองและการเข้าใจผู้อื่น การเป็นสมาชิกของกลุ่ม (วิชัย วงษ์ใหญ่ , 2521)

จิตตปริเขต เป็นส่วนหนึ่งของจุดมุ่งหมายทางการศึกษาสามแบบของ แครธไวล

บลูม และมาเซีย ที่เน้นความรู้สึก อารมณ์ หรือความมากน้อยในการยอมรับหรือการปฏิเสธ (อุทุมพร ทองอุไทย , 2533)

วิภาววิสัย เป็นเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ ลักษณะส่วนบุคคล สังคม ความสนใจและความต้องการ (จรรยา สุวรรณทัต , 2528)

ดังนั้น จิตพิสัยย่อหมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นมาจากจิตใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งมีต่อสิ่งที่ได้สัมผัสทางประสาทสัมผัสของร่างกาย แล้วแสดงออกมาในรูปของอารมณ์ ทัศนคติ ความนึกคิด การพูดกล่าว กิริยาท่าทาง

ประวัติความเป็นมาของการวัดด้านจิตพิสัย

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (จรรยา สุวรรณทัต , 2529) การพัฒนาทฤษฎี เกี่ยวกับการวัดผลและจิตวิทยาดำเนินไปตามลำดับ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1956 ราฟ ไทเลอร์ (Ralph Tyler) และเบนจามิน บลูม (Benjamin Bloom) ช่วยจัดลำดับแจกแจง วัตถุประสงค์ทางการศึกษา (Taxonomy of Educational Objectives) ซึ่งสะท้อน ความคิดที่สำคัญยิ่งกว่า การวัดผลนั้นควรจะต้องวัดสิ่งอื่นด้วย นั่นคือ นอกจากวัดสติปัญญาและการรู้คิดแล้ว ควรจะต้องวัดจิตใจและอารมณ์ (วิภาววิสัย) และทักษะการปฏิบัติด้วย ณ จุดนี้เอง จึงมีการสร้างแบบทดสอบด้านวิภาววิสัย และได้มีการพิจารณาถึงความเที่ยงตรง ของเครื่องมือเหล่านี้ด้วย ในการพัฒนาด้านจิตพิสัย (สมิทร คุณานุกร , 2518) ใช้เวลานานมาก เพราะครอบคลุมและคณะ ประสพปัญหาในการจัดลำดับขั้นของขบวนการทางจิตใจ

ส่วนในประเทศไทยได้มีการศึกษาและสร้างเครื่องมือวัดจิตพิสัย แต่ยังไม่พัฒนาไปได้ ไม่มากนัก จรรยา สุวรรณทัต ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างเครื่องมือวัดภาคความรู้สึคนึกคิด หรือด้านวิภาววิสัยในประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่า ยังพัฒนาไปไม่ได้กว้างและลึกเท่ากับการวัดภาคความรู้ความสามารถ แม้ว่าการวัดด้านความรู้สึคนึกคิดนี้ มีบทบาทสำคัญต่อการปฏิบัติ ของบุคคล และเป็นส่วนเชื่อมระหว่างพฤติกรรมทางด้านความรู้และการปฏิบัติ จากการสำรวจ แบบวัดด้านวิภาววิสัยพบว่า แบบวัดภาคนี้มีอยู่ 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ แบบวัดทัศนคติและค่านิยม แบบวัดบุคลิกภาพและลักษณะบุคคล-สังคม แบบวัดความสนใจและความต้องการ

ปี พ.ศ. 2498 ประชมนุช อาชวบำรุง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการนิเทศ ครูวิทยาศาสตร์ทั่วประเทศไทย และให้ใช้เทคนิคการสอบวัดทัศนคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน จึงอาจนับได้ว่าในปีนี้เอง เป็นจุดเริ่มต้นในการให้ความสำคัญ ของเทคนิคการสอบวัดทัศนคติมาใช้

ในสถานศึกษา

พ.ศ. 2511 สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ในปัจจุบัน) ได้ให้ความร่วมมือกับกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ทำการประเมินผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษาปี พ.ศ. 2503 โดยสร้างเครื่องมือวัดความคิดเห็นของครูที่มีต่อการใช้หลักสูตร และมีเครื่องมือวัดเด็กและครู ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ เรื่องค่านิยมทางสังคมโดยใช้วิธีเปรียบเทียบเป็นคู่ ค่านิยมที่ศึกษามี 10 ด้านคือ ความซื่อสัตย์ ค่านิยมเกี่ยวกับตนเอง ศาสนา การเรียนรู้ ประชาคม ครอบครัว ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น การมีน้ำใจ เมตตา การใช้อำนาจ และขนบธรรมเนียมประเพณี ในสเกลวัด จะมีการสร้างสถานการณ์ขึ้น 45 สถานการณ์ เพื่อให้เด็กเลือกผลของพฤติกรรมที่สะท้อน หรือแสดงถึงค่านิยม 2 อย่าง และให้เลือกค่านิยมที่ตนคิดว่าเหมาะสมกว่า นับเป็นการศึกษาค่านิยมที่กระทำอย่างเป็นระบบครั้งแรกในเมืองไทย

พ.ศ. 2517 ล้วน สายยศ สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ได้สร้างมาตราวัดเจตคติที่มีต่ออาชีพครู โดยสร้างแบบวัดเจตคติต่ออาชีพครูตามวิธีการของ เจอร์สโตน (Thurstone) มีมาตราการวัด 11 ช่วง สร้างข้อความที่กล่าวถึงวิชาชีพครูในลักษณะต่าง ๆ 100 ข้อ ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตัดสิน 131 คน แล้วให้อาจารย์และนิสิตพิจารณาตัดสินข้อความแต่ละข้อ ตัดให้เหลือเพียง 50 ข้อ แบ่งแบบวัดเจตคติต่ออาชีพครูเป็น 2 ฉบับ ๆ ละ 25 ข้อ หาค่าความเชื่อมั่นแบบคู่ขนาด ได้ความเชื่อมั่นพอสมควร

พ.ศ. 2520 - 2522 สุนทร โคมิน และสนิท สัมครการ สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้ทำการวิจัยค่านิยมและระบบค่านิยมไทย โดยใช้เครื่องมือในการสำรวจวัด โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการวิจัยคือ เพื่อสร้างเครื่องมือวัดค่านิยมและระบบค่านิยมไทย และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ค่านิยม ทักษะชีวิต และพฤติกรรม การสร้างได้อาศัยแนวคิดทฤษฎีของโรคิช (Rokeach) เป็นฐานของการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยคาดว่า เครื่องมือวัดที่สร้างขึ้น จะสามารถนำไปใช้กับการศึกษาวิจัยในหลายสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ ทั้งผู้วิจัยได้พยายามสร้างเครื่องมือที่สามารถสะท้อนภาพจิตลักษณะค่านิยม ของสังคมวัฒนธรรมไทย โดยพยายามขจัดความลำเอียงทางวัฒนธรรม และมุ่งสร้างเครื่องมือวัดที่มีความเชื่อถือได้ และความเที่ยงตรงสูงพอ ตลอดจนแยกกลุ่มที่ศึกษาออกได้ 6 กลุ่มอย่างมีความหมาย

พ.ศ. 2523 สมหวัง นิริยานุวัฒน์ และปิยะดา ศรีจันทร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สร้างแบบวัดทัศนคติต่ออาชีพครู ให้แก่ทบทวงมหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2525 - 2527 คณะอาจารย์สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้ร่วมกันสร้างแบบวัดความศรัทธาในอาเซียนครู
พ.ศ.2526 ภาคพัฒนามาตรฐานงานวิจัย หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมฝึกหัดครู
ได้สร้างแบบสำรวจลักษณะนิสัยขั้นพื้นฐาน ที่จำเป็นในการทำงานของเยาวชน

พ.ศ.2527 ดวงใจ เนตรโรจน์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ได้ทำการวิจัยเพื่อทำปฏิญานินธ์ เรื่องการสร้างแบบสอบวัดจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กรุงเทพมหานคร และนิตา ตำนวิริยกุล มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้ทำวิจัยเพื่อทำปฏิญานินธ์ เรื่องการสร้างแบบวัด
บุคลิกภาพด้านความมีวินัยในตนเอง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.2527 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้สร้างข้อสอบ
วัดด้านจิตนิสัยกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย(ภาคความรู้สึก) เพื่อใช้ในการทดลองสุ่มประเมิน
คุณภาพการศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นปีแรก โดยสร้างตามทฤษฎีของ
ครอธไวล บลูม และมาเซีย (Kratwohl, Bloom, Masia)

พ.ศ.2529 สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
ได้ทำการศึกษารูปแบบของการวัดความรู้สึก ตามแนวทางทฤษฎีพัฒนาการด้านความรู้สึก
ในเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบของ
การวัดความรู้สึก ตลอดจนสร้างและพัฒนาคัดเลือกข้อสอบที่ดี ไว้เป็นข้อสอบมาตรฐาน

พ.ศ.2530 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดทุกจังหวัด ในสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ร่วมกันสร้างข้อสอบวัดความรู้สึกในกลุ่มสร้างเสริม
ลักษณะนิสัยเป็นเครื่องมือทดสอบระดับเขตการศึกษาที่แต่ละจังหวัดใช้ทดสอบนักเรียนชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 6 และเพื่อการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดของแต่ละ
เขตการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2530 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ สำหรับการหาคุณภาพ
ของข้อสอบและแบบทดสอบนั้น มีเพียงบางจังหวัดที่หาค่าเฉลี่ย (X) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
(S.D.)

พ.ศ.2532 สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
ได้สร้างเครื่องมือวัดคุณลักษณะทั่วไป และคุณลักษณะในการพัฒนาอาชีพบางส่วน ในรูปแบบของ
การวัดจิตนิสัยสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งหา
คุณภาพของเครื่องมือโดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ค่าฐานนิยม (MODE)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิวัฒน์ อัคราณิษฐ์ (2523) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวินัยในตนเองกับความซื่อสัตย์ของเด็กไทย จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 856 คน พบว่า

1. วินัยในตนเองและความซื่อสัตย์มีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. เด็กเพศหญิงมีวินัยในตนเองและความซื่อสัตย์สูงกว่าเด็กเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีวินัยในตนเอง และมีความซื่อสัตย์สูงกว่าเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดวงใจ เนตรโรจน์ (2526) ได้สร้างแบบสอบวัดบุคลิกภาพด้านความมีวินัยในตนเองสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.3) โดยแบบสอบประกอบด้วยแบบสอบย่อย 6 ฉบับ คือ แบบสอบด้านความรู้สึกรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความตั้งใจ ความอดทน ความเป็นผู้นำ และความซื่อสัตย์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองลุ่มมาจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3(ม.3) ปีการศึกษา 2526 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3 กรุงเทพมหานคร จำนวน 858 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน นำแบบสอบที่สร้างไปทำการทดลองสอบกับกลุ่มตัวอย่างสามครั้ง เพื่อพิจารณาค่าคุณภาพของข้อสอบและแบบสอบ ผลการศึกษพบว่า

	จำนวนข้อกระทง	ความเที่ยง	เกณฑ์ที่ใช้ตีความหมาย
ความรู้สึกรับผิดชอบ	22	0.74	14
ความเชื่อมั่นในตนเอง	12	0.58	6
ความตั้งใจ	19	0.78	11
ความอดทน	13	0.72	17
ความเป็นผู้นำ	17	0.64	11
ความซื่อสัตย์	17	0.77	12
ทั้งฉบับ	100	0.93	69

เกณฑ์ที่ใช้ตีความหมาย หมายความว่า นักเรียนที่สอบได้คะแนนเท่ากับหรือมากกว่า
คะแนนเกณฑ์ขึ้นไป เป็นผู้ที่มีวินัยในตนเองของแต่ละด้านเหล่านั้น

ยุพดี กะจะวงษ์ (2526) ทำการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ในอนาคต
(พ.ศ.2534) ตามทรรศนะของนักสังคมวิทยาไทยคือ ชื่อสัตย์มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ
รู้จักการทำงานร่วมกัน มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

สิริถนอม รัตนะรัต (2526) ได้ทำการวิจัยพบว่าในอนาคตตามทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญ
ด้านวิทยาศาสตร์ไทย เห็นว่าการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถในด้านวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยีอย่างเดียวนั้น อาจก่อให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจมากขึ้น ต้องพัฒนาทางด้านคุณธรรมและ
จริยธรรมควบคู่ไปด้วย

หรรษา ประยอมสกุล (2526) ทำการวิจัยว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ควรเน้นให้แก่
นักเรียนคือ ชื่อตรง มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกับผู้อื่นและการรวมกลุ่ม
มีสุขภาพจิตดี ประหยัด ปรียบตน

ปรีชา วิหคโต และคณะ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสำรวจลักษณะนิสัยขั้นพื้นฐาน
ที่จำเป็นในการทำงานของเยาวชน เพื่อศึกษาลักษณะนิสัยในการทำงานของนักเรียนที่เป็นจริง
ในสังคมและเยาวชนที่เป็นความต้องการของสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู
นักเรียน ที่อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ปกครอง
และเจ้าของสถานฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียนที่รับนักเรียนไปฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียน ฝึกงาน
อาชีพที่อยู่ใน 8 จังหวัด คือ พะเยา ลำปาง นครราชสีมา จันทบุรี เพชรบุรี ชุมพร
สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช รวมจำนวน 2,778 คน คณะผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม
แบบสำรวจขึ้นเอง โดยการศึกษาและวิเคราะห์จากเอกสารหลักสูตรเกี่ยวกับจุดประสงค์การจัด
การเรียนการสอน กลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดย
วิเคราะห์ได้ว่าลักษณะนิสัยในการทำงานของนักเรียนประถมศึกษาประกอบด้วย ความสามัคคี
ความสะอาด การตรงต่อเวลา การรู้จักทำงานร่วมกันในชั้น การรู้จักใช้เทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ
การรู้จักคิดแปลงเพื่อให้เหมาะสม การมี ความคิดริเริ่ม ความประหยัด ความประพฤติเรียบร้อย
ความรับผิดชอบต่อความภูมิใจในการทำงาน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น แล้ว
นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัย
พบว่า

1. ลักษณะนิสัยในการทำงานของนักเรียนที่ควรจะมี ในระดับประถมศึกษาคือ
ความสามัคคี การตรงต่อเวลา ความภูมิใจในการทำงาน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรักษา

ความสะอาด การรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น

2. ลักษณะนิสัยขั้นพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นในการทำงานของนักเรียนที่เป็นความต้องการของสังคมไทยในปัจจุบันคือ ความรับผิดชอบ ความอดทน ความขยัน

มีนา คงสุริยชนาวิน(2529) ได้ศึกษาความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ผู้บริหารโรงเรียนครูโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดการและการใช้หลักสูตรประถมศึกษากลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 พบว่า ในการใช้หลักสูตรนั้น ครูมีปัญหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านปัญหาการวัดและประเมินผล ซึ่งครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และครูไม่มีเวลาเพียงพอที่จะสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล แม้จะเป็นปัญหาในระดับปานกลางแต่ปัญหาในด้านนี้ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข

ดังนั้น คุณลักษณะของเด็กในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านจิตนิสัยเป็นเรื่องที่ควรต้องศึกษาและปลูกฝังให้แก่เด็กต่อไป และขณะเดียวกันก็ต้องติดตามถึงผลที่ทุกฝ่ายได้ให้ความสนใจที่จะพัฒนาในด้านนี้แก่เด็กนักเรียนมากขึ้นเพียงใด การศึกษาและติดตามผลก็จำเป็นต้องมีเครื่องมือวัดและติดตามที่มีคุณภาพในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเครื่องมือวัดที่เป็นแบบสอบวัดจิตนิสัยกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในระดับประถมศึกษาสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาติดตามได้ หากเครื่องมือมีคุณภาพดี

ตัวอย่างแบบวัดทางจิตวิทยาที่มีคุณภาพ

เนื่องจากการสร้างแบบสอบวัดจิตนิสัยตามขั้นการวัดของบลูมและคณะยังไม่มี การหาคุณภาพของแบบสอบอย่างชัดเจน จึงขอเสนอตัวอย่างแบบวัดที่มีลักษณะแนวคิดพื้นฐานที่ใกล้เคียงกับแบบสอบวัดจิตนิสัยกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยซึ่งส่วนใหญ่เป็นแบบสอบวัดบุคคลิกภาพ เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะการสร้างและคุณภาพของแบบวัด ดังนี้

1. The California Test of Personality เป็นแบบสอบวัดบุคคลิกภาพเกี่ยวกับการปรับตัว 2 ด้านคือ การปรับตัวด้านส่วนตัว (Personal Adjustment) และการปรับตัวด้านสังคม (Social Adjustment) แบ่งเป็นลักษณะย่อย ๆ ด้านละ 6 ลักษณะรวมทั้งสิ้น 180 ข้อกระทง มีค่าความเที่ยง ซึ่งหาด้วยสูตร K-R 20 ระหว่าง .73 ถึง .91 และได้ให้ครูแนะแนวกับผู้เชี่ยวชาญแบบสอบ เป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมของข้อกระทง

2. Chapin Social Insight Test เป็นแบบวัดความสามารถในการพิจารณาสถานการณ์ทางสังคม ความสามารถในการคาดคะเนแนวโน้มของพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ข้อกระทงเป็นข้อความสั้น ๆ จำนวน 25 ชุด บรรยายสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในบุคคล และมีตัวเลือก 4 ตัวเลือก ให้ผู้ตอบเลือกเพียง 1 ตัวเลือก มีค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ระหว่าง .68 ถึง .78 หาความตรงโดยให้นักจิตวิทยาให้น้ำหนัก (rate) ในข้อความแต่ละข้อ

3. Stern Activities Index เป็นแบบวัดลักษณะบุคคลสภาพตามความต้องการ 30 แบบตามทฤษฎีของ Merray แบบวัดนี้ใช้วัดนักเรียนเกรด 7 - 16 และผู้ใหญ่ทั่วไป ประกอบด้วยข้อกระทง 300 ข้อ ผู้ตอบเพียงแต่ตอบว่า ชอบ (L) หรือ ไม่ชอบ (D) ลักษณะต่างๆ ที่บรรยายไว้ในแต่ละข้อกระทงนั้น แบบวัดมีค่าความเที่ยงซึ่งหาความเที่ยงด้วยสูตร K-R 20 ระหว่าง .40 ถึง .88 หาความตรงโดยให้นักจิตวิทยา 8 คน ตรวจสอบข้อกระทง 300 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็นความต้องการ 30 แบบนั้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวัดจิตพิสัย

การวัดจิตพิสัยหรือความรู้สึก เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการวัดจริยธรรม ซึ่งองค์ประกอบของจริยธรรมมีดังนี้ เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) ค่านิยมเชิงจริยธรรม (Moral Affection) และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม (Moral Conduct) (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2529)

เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) มีชื่อย่อว่า MR ผู้เสนอทฤษฎีนี้คือ โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1963) ได้ศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม โดยอาศัยแนวคิดของ เพียเจต์ (Piaget, 1932) เป็นผู้ริเริ่มความคิดที่ว่า พัฒนาการทางความคิดของมนุษย์นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะทางสังคม นั่นคือ พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น ขึ้นอยู่กับการพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้นเอง เพียเจต์ ให้ความเห็นว่า พัฒนาการด้านสติปัญญานั้นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ในตัวเด็ก ในขณะที่เด็กเจริญเติบโตขึ้น จะพัฒนามารวม ๆ กับความเจริญเติบโตของวุฒิภาวะของเด็ก รวมทั้งการที่เด็กมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ระยะของพัฒนาการทางสติปัญญาเหล่านี้ จะเป็นการสะสมและเกิดขึ้นตามลำดับขั้น พัฒนาการของเด็กจะดำเนินผ่านขั้นตอนตามลำดับขั้น จะพัฒนาการข้ามขั้นไม่ได้

ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของ เพียเจต์ แบ่งลำดับขั้นตามอายุของเด็กอย่างย่อ ๆ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ขึ้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (อายุตั้งแต่เกิด - 2 ปี) ซึ่งเริ่มจากการสะท้อนการกระทำทางร่างกาย จนกระทั่งเริ่มจำสิ่งต่าง ๆ รู้จักคิดหาวิธีการที่จะได้สิ่งที่ต้องการ

ระยะที่ 2 ขึ้นเริ่มคิดด้วยญาณ (อายุ 2 - 7 ปี) เป็นขั้นที่รู้จักคิดแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องของตนเอง มีพัฒนาการทางภาษาอย่างรวดเร็ว และมีพัฒนาการทางเจตคติ ความคิด และภาษาของเด็กจะเป็นการแสดงออกที่เป็นของเด็กเอง การตัดสินใจเลือกจากสิ่งที่เขามองเห็น มีความเห็นเฉพาะอย่างในขณะโดยขณะหนึ่ง มีความคิดในสิ่งมหัศจรรย์ เวทมนต์คาถา

ระยะที่ 3 ขึ้นคิดด้วยรูปธรรม (อายุ 7 - 11 ปี) เป็นขั้นที่มีพัฒนาการทางด้านการมีเหตุผล และนำไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาที่ซับซ้อนเกี่ยวกับการใช้ภาษาได้

ระยะที่ 4 ขึ้นติดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (อายุ 11 - 14 ปี) เป็นขั้นที่สามารถแก้ปัญหา เกี่ยวกับการใช้เหตุผล การทดสอบสมมุติฐาน และปัญหาการใช้ภาษาที่ซับซ้อน สามารถวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของการใช้เหตุผลที่มีทางเป็นไปได้ พัฒนาการคิดอย่างมีแบบแผน แต่ก็ยังคงเป็นความคิดของตัวเอง ตั้งกฎเกณฑ์ที่เป็นรูปแบบของตนเอง

เพียงเท่านี้ ยังได้ศึกษาพัฒนาการทางด้านจริยธรรมของเด็ก โดยอาศัยพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 4 ขั้น มาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม เขามีความเห็นว่าการพัฒนาการทางด้านจริยธรรม เป็นกระบวนการตามลำดับขั้น 3 ขั้น คือ

1. ขั้นตอนจริยธรรม (อายุตั้งแต่เกิด - 2 ปี) เป็นขั้นที่เด็กไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างละเอียด มีความต้องการแต่ทางร่างกาย ใช้การตัดสินใจจากสภาพการณ์ภายนอก หรือจากความคิดเห็นของผู้อื่น โดยไม่ได้ใช้ความคิดเห็นของตนเอง ความคิดของเด็กที่เกี่ยวกับการทำผิดหรือถูกนั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่อนุญาตให้ทำหรือห้ามทำ

2. ขั้นผิดคำสั่งหรือตีความตามกฎเกณฑ์ (อายุ 2 - 8 ปี) ในขั้นนี้เด็กจะสามารถรับรู้สภาพแวดล้อม และบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้อื่น เห็นว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติตาม ความคิดของเด็กในขั้นนี้ เป็นขั้นที่เด็กเริ่มรู้ว่า เรื่องของจิตใจสำคัญกว่าระเบียบกฎเกณฑ์ที่ผู้ใหญ่วางไว้ และใช้การตัดสินใจด้วยตัวเองเป็นหลัก

3. ขั้นยึดหลักแห่งตนหรือขั้นตีความการกระทำ (อายุ 8 ปีขึ้นไป) ในขั้นนี้ เด็กจะสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และตั้งกฎเกณฑ์เป็นของตนเองได้ เด็กจะมีพัฒนาการทางด้านจิตใจมากขึ้น พฤติกรรมของเด็กจะมีผลมาจากพัฒนาการทางด้านจิตใจมากขึ้น

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้พัฒนาทฤษฎีแนวทางด้านจริยธรรมคล้าย ๆ กันกับทฤษฎีของเพียเจต์ แต่มีความละเอียดซับซ้อนกว่า เขาได้อาเอาความคิดของเพียเจต์มาผสมผสานกับงานของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านความคิดในเรื่องลำดับขั้นของพัฒนาการ และความคิดเห็นที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง ความเข้าใจกันไม่ได้ ความไม่สมดุลงัน ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญา โคลเบอร์กได้ยึดถือพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์เป็นหลักการสร้างทฤษฎีพัฒนาการทางด้านจริยธรรม และได้แบ่งพัฒนาการออกเป็น 3 ระดับภายในแต่ละระดับยังแบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 ขั้นตอน รวมเป็น 6 ขั้น คือ

ระดับของจริยธรรม	ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level)	ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (อายุ 2 - 7 ปี) ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (อายุ 7 - 10 ปี)
2 ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level)	ขั้นที่ 3 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10 - 13 ปี) ขั้นที่ 5 หลักการทำตามหน้าที่สังคม (อายุ 13 - 16 ปี)
3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional Level)	ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำสั่งสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป) ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ หมายถึง ระดับการตัดสินใจ เลือกกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 มุ่งที่จะหลบหลีกไม่ให้ตนเองถูกลงโทษทางกาย เพราะกลัวความเจ็บปวดที่ได้รับ

ขั้นที่ 2 คือ ขั้นเลือกการกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเองเท่านั้น

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ หมายถึง ระดับการกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของตน หรือทำตามกฎหมายและหลักสากล มีความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และสามารถแสดงบทบาททางสังคม แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 3 เลือกกระทำตามผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนและบุคคลในวัยเดียวกัน เพราะเด็กในวัยนี้ยังไม่เป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของคนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "เพื่อน"

ชั้นที่ 4 เลือกการกระทำตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมของตน เพราะรู้ถึงหน้าที่และบทบาทของตนตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวัง

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ หมายถึง การตัดสินใจขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการนำมาคิดไตร่ตรองหรือซึ่งใจตนเองเสียก่อน แล้วจึงจะตัดสินใจไปตามแต่เห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 5 เป็นชั้นที่เลือกการกระทำ โดยไม่ขัดต่อสิทธิหนึ่งมิหนึ่งได้ของผู้อื่นและคนหมู่มาก เห็นความสำคัญของคนหมู่มาก และสามารถบังคับควบคุมตนเองได้

ชั้นที่ 6 เป็นชั้นสูงสุดของเหตุผลจริยธรรมของบุคคล เป็นชั้นที่บุคคลนำความรู้สึกที่อยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์ ของสังคมของตนมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกการกระทำ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวม

ความคิดพื้นฐานอันเป็นหัวใจของทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก คือ ลำดับขั้นของพัฒนาการ กล่าวคือ พัฒนาการทางด้านโครงสร้างของทักษะความรู้ความจำของคนนั้น เกิดขึ้นเป็นขั้นตอน พัฒนาการขั้นต่ำและน้อยกว่าเป็นสิ่งที่จำเป็น และเกิดขึ้นก่อนขั้นที่สูง ๆ ขึ้นไป กล่าวคือ พัฒนาการทางด้านความรู้ความจำของมนุษย์นั้น จะเกิดขึ้นตามลำดับขั้น จากขั้นที่ 1 ไปเรื่อย ๆ จนถึงขั้นที่ 6 จะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ ไม่มีการย้อนขั้นและไม่มีการข้ามขั้น

ตามความเห็นของ โคลเบอร์ก จริยธรรมแต่ละขั้นเป็นผลของการไตร่ตรอง ในการคิดไตร่ตรองจำเป็นต้องอาศัยข้อมูล ข้อมูลที่นำมาพิจารณาส່วหนึ่งเป็นความเข้าใจของตัวเองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ของสังคมที่ได้รับใหม่ โดยเฉพาะข้อมูลที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ที่สูงกว่าระดับพัฒนาการของตน 1 ชั้น หากข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้มีความขัดแย้งไม่ลงรอยกัน ความรู้สึกไม่สมดุลต้องปรับตัวเอง โดยการสำรวจและจัดระเบียบความคิดความเข้าใจของตนใหม่ มีการจำแนกประเด็นปัญหาต่าง ๆ ให้มี

ความชัดเจน และละเอียดมากขึ้น มีการบูรณะประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เป็นการเข้าใจใหม่ที่สามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ความเข้าใจใหม่เกิดจากการจัดระเบียบทางความคิดเป็นโครงสร้าง เป็นความคิดใหม่ซึ่งแตกต่างจากเดิม กระบวนการจำแนกและการบูรณะจึงเป็นกฎเกณฑ์ของพัฒนาการทางจริยธรรม ผลของกระบวนการนี้ ทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ขึ้นมาแทนที่ความเข้าใจเก่า ทำให้เกิดจริยธรรมใหม่ขึ้นมาแทนที่จริยธรรมเก่า จริยธรรมใหม่นี้จัดอยู่ในขั้นสูงกว่าจริยธรรมเก่า และแตกต่างจากจริยธรรมเก่า

ค่านิยมเชิงจริยธรรม (Moral Affection) โดยปกติแล้วบุคคลจะแสดงพฤติกรรมหรือปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 4 ประการคือ

1. มีความรู้ในการที่จะกระทำงานนั้น ๆ หรือไม่ การกระทำที่ถูกต้องเป็นอย่างไร
2. มีความสามารถในการปฏิบัติงานนั้น ๆ
3. อยู่ในบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมที่ชักนำให้แสดงพฤติกรรมหรือปฏิบัติงานนั้น ๆ
4. มีความยินดีในการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ จึงจะบังคับตนให้ปฏิบัติงานนั้นได้

การพัฒนาในด้านความรู้ความสามารถ บรรยากาศ หรือสิ่งแวดล้อมนั้น มีทฤษฎีและแนวปฏิบัติเป็นจำนวนมาก แต่ในด้านการมีความรู้สึกยินดี หรือชื่นชมต่องานนั้นมีข้อจำกัดมาก เพราะเป็นเรื่องการพัฒนาด้านจิตใจโดยตรง ซึ่งองค์ประกอบด้านจิตใจนี้จะอยู่ระหว่างด้านความคิดกับด้านปฏิบัติจนเป็นกึ่งนิสัย

ดังนั้น จึงจำเป็นมากที่ต้องพัฒนาให้เกิดความรู้สึกยินดีชื่นชม โดยใช้ทฤษฎีพัฒนาการเกี่ยวกับการสร้างเสริมความรู้สึก

ทฤษฎีพัฒนาการเกี่ยวกับการสร้างเสริมความรู้สึกแบ่งได้เป็น 2 แนวทาง คือ

1. แนวทางที่เป็นกระบวนการพัฒนาค่านิยม เน้นองค์ประกอบ 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ
 - 1.1. การเลือก มีลักษณะเป็นการเลือกอย่างอิสระ เลือกจากทางเลือกต่าง ๆ เลือกตามผลที่จะได้
 - 1.2. การเห็นคุณค่า เป็นการแสดงถึงความชื่นชมยินดี ยึดมั่นอย่างเปิดเผย
 - 1.3. การปฏิบัติ เป็นการที่กระทำตามที่เลือก หรือกระทำซ้ำจนเป็นนิสัย
2. แนวทางพัฒนาด้านคุณลักษณะ ซึ่งเป็นการพัฒนาด้านคุณลักษณะหรือความรู้สึก ประกอบด้วยขั้นตอนใหญ่ ๆ 5 ขั้นตอนคือ
 - 2.1. การรับ เป็นการรับรู้ ตั้งใจรับ และเลือกรับ

2.2. การตอบสนอง เป็นการตอบสนองตามคำสั่ง อาสาตอบสนองหรือพอใจ
 ตอบสนอง

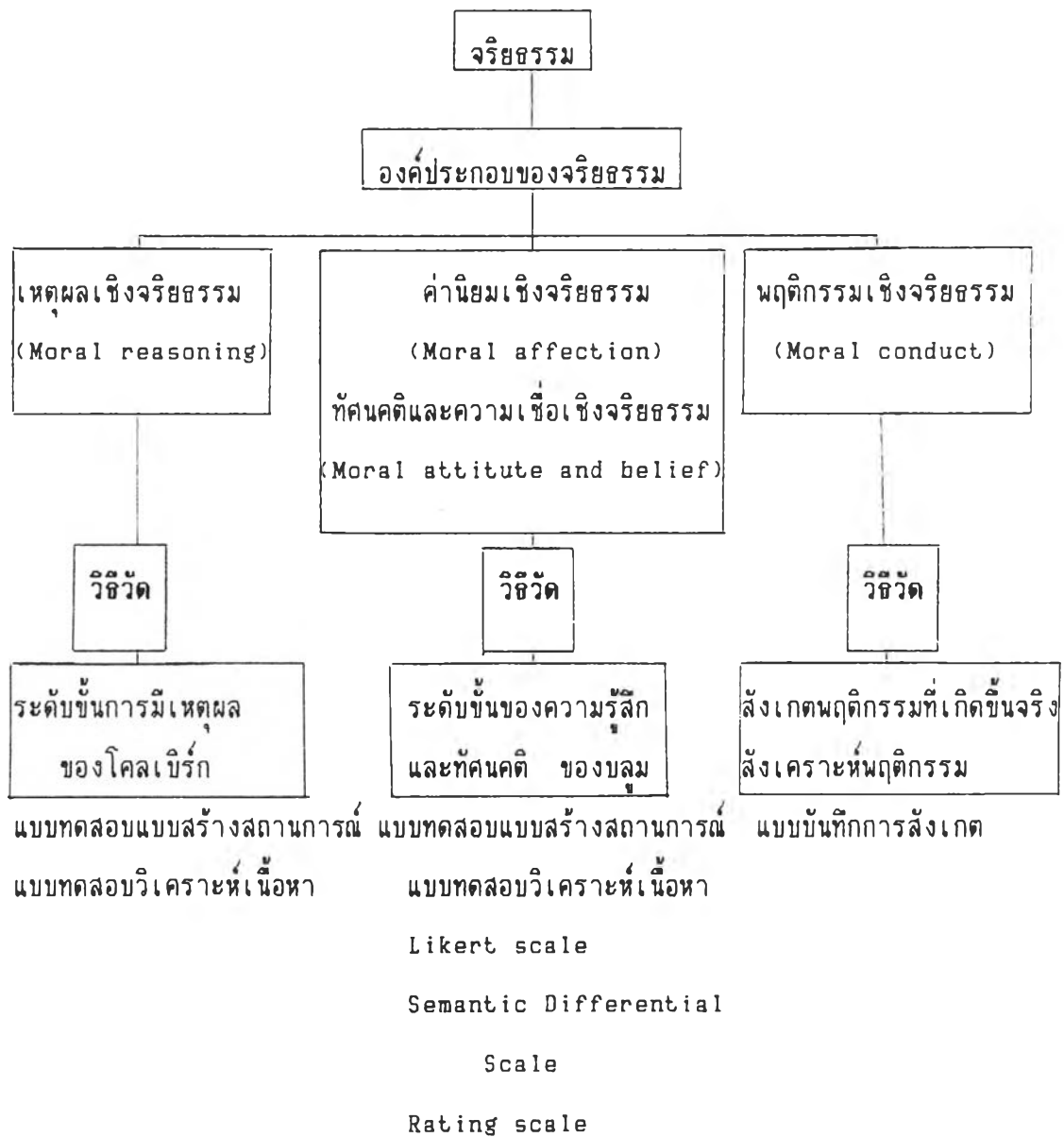
2.3. การเห็นคุณค่าในลักษณะเพิ่มพูน ให้ความร่วมมือหรือเข้าร่วม

2.4. การจัดระบบโดยการสร้างความสัมพันธ์ หรือสร้างระบบขึ้น

2.5. การมีคุณลักษณะ เป็นการสร้างความสมบูรณ์หรือแสดงเป็นกิจนิสัย

ดังแสดงให้เห็นถึงการวัดและการใช้เครื่องมือวัดด้านจิตนิสัยหรือความรู้สึก ซึ่ง
 เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลด้านจริยธรรม ดังแผนภาพที่ 1

แผนภูมิที่ 1 รูปแบบการประเมินผลด้านจริยธรรม

โครงสร้างพฤติกรรมและเครื่องมือวัดด้านจิตนิสัย

คุณลักษณะด้านจิตนิสัย มีลักษณะธรรมชาติที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. เป็นเรื่องของอารมณ์ (Feeling) อาจเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคล จะสามารถมีการกระทำที่เสถียร โดยแสดงออกไม่ตรงกับความรู้สึกจริง ๆ ของตนได้ ถ้าเขารู้ตัวหรือรู้ว่ามิคนสังเกต

2. เป็นเครื่องเฉพาะตัว (Typical) กล่าวคือ แต่ละบุคคลอาจมีความรู้สึกที่เหมือนกัน แต่มีรูปแบบการแสดงออกแตกต่างกันไป หรือมีพฤติกรรมที่แสดงออกเหมือนกัน แต่มีความรู้สึกต่างกัน การสังเกตจะต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร จึงจะบอกความรู้สึกได้

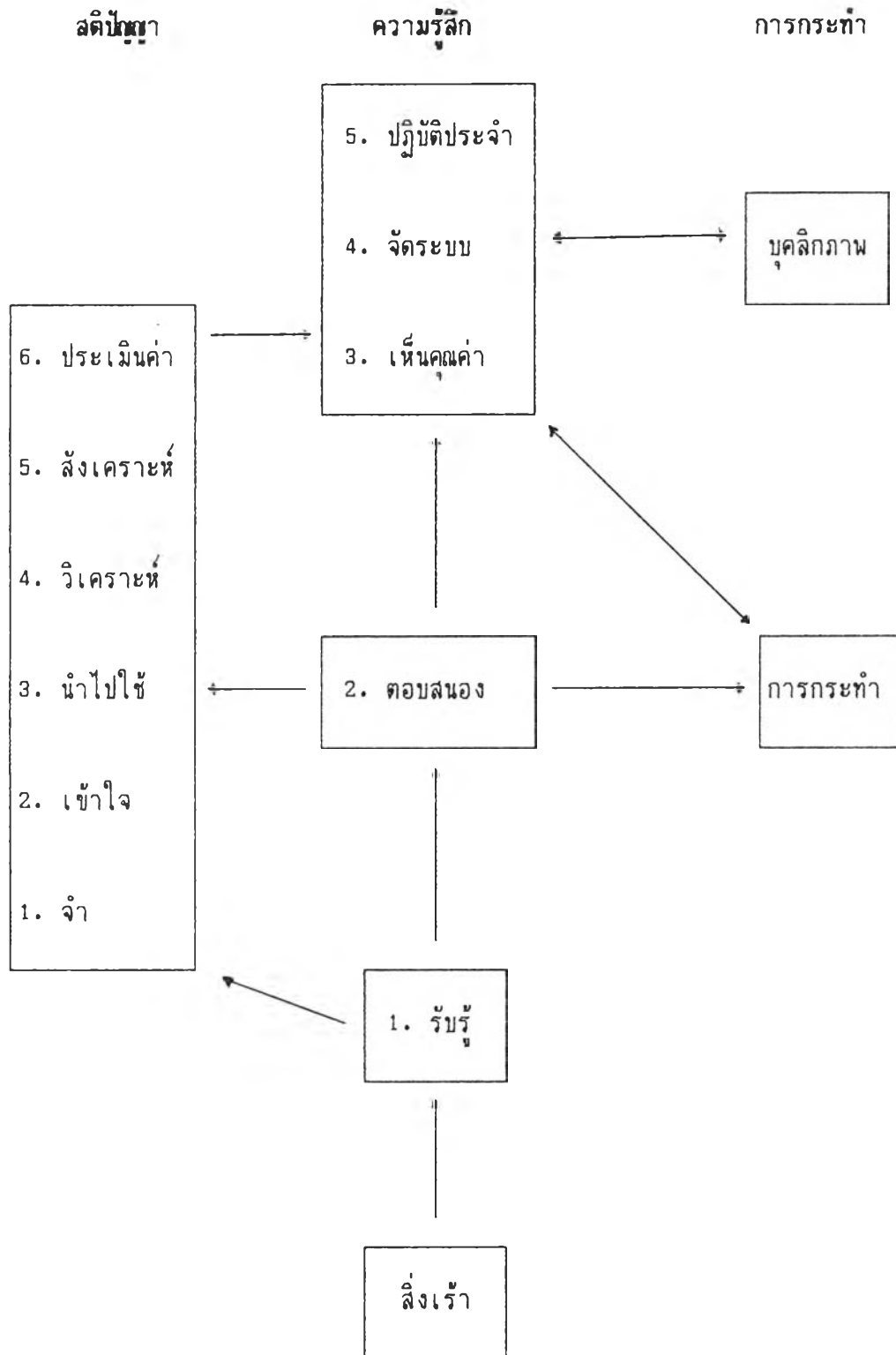
3. มีทิศทาง (Direction) กล่าวคือ การแสดงออกของความรู้สึก สามารถแสดงออกได้สองทาง ตรงกันข้ามกันหรือคู่กัน ได้แก่ ทิศทางบวก ซึ่งเป็นทิศทางที่สังคมต้องการ และทิศทางลบ ซึ่งเป็นทิศทางที่สังคมไม่ต้องการ เช่น รัก-เกลียด, ขยัน-ขี้เกียจ, ซื่อสัตย์-คดโกง

4. มีความเข้ม (Intensity) เช่น ชอบก็จะมีชอบมาก ชอบน้อย ขยันมาก ขยันน้อย ดังนั้น บุคคลสองคนที่มีความรู้สึกเหมือนกันในสถานการณ์เดียวกัน แต่อาจแตกต่างกันได้ในเรื่องความเข้มที่บุคคลรู้สึก คือ มาก-น้อย ต่างกัน เป็นต้น

5. มีเป้าหมาย (Target) เสมอ จะเกิดขึ้นลอย ๆ ไม่ได้ เช่น ชอบอ่านหนังสือ ขยันเขียน ขี้เกียจอ่าน

ลักษณะสำคัญต่าง ๆ ทั้ง 5 ประการของพฤติกรรมด้านจิตนิสัยนี้ จะทำให้เป็นแนวทางการวัดและประเมินด้านนี้ แตกต่างไปจากพฤติกรรมด้านอื่น ๆ ดังนั้น คุณลักษณะด้านจิตนิสัย จึงเป็นลักษณะภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งมีความต่อเนื่องกัน และเป็นการยากที่จะกำหนด แยก หรือจัดลำดับขั้นที่จะชี้บ่งว่าบุคคลมีความรู้สึกอยู่ที่ใดได้ชัดเจน แน่นนอน นอกจากนี้พฤติกรรมด้านนี้ ยังเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมด้านสติปัญญา (Cognitive) และการกระทำ (Psychomotor) ด้วย พฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน ของบุคคลจะบูรณาการร่วมกัน ดังแผนภาพที่ 1 (โกวิท ประวาลพฤษ์ , 2531)

แผนภาพที่ 1 การบูรณาการพฤติกรรม 3 ด้าน ตามทฤษฎีของ บลูม แครธวอล และ มาเซีย

สมิทร คุณากร(2518) วิชัย วงษ์ใหญ่(2521) อทุมพร ทองอุไทย(2523) กมล ภูประเสริฐ(2529) โกวิท ประวาลพฤษ(2531) และสุธรรม จันทร์หอม ได้กล่าวถึง พฤติกรรมด้านจิตพิสัย(Affective Domain) ที่ บลูม (Bloom) แครทว็อล(Krathwohl) และมาเซีย(Masia)ศึกษาว่า พฤติกรรมด้านจิตพิสัย เกิดจากการเรียนรู้ทางด้านจิตใจแล้ว แสดงออกมาในรูปของค่านิยม ความสนใจ ความซาบซึ้งและการปรับตัว ขบวนการเรียนรู้นี้ เริ่มจากการรับรู้สิ่งแวดล้อมก่อน หลังจากนั้นบุคคลจะมีปฏิกริยาโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบของความสนใจ เมื่อมีผลปรากฏออกมาอย่างไรก็ตามจะนำไปสร้างความรู้สึกรู้สึกต่องานนั้น ๆ และพัฒนาต่อไปเป็นค่านิยมต่างๆ เพราะเห็นในคุณค่าจนเกิดความซาบซึ้ง ค่านิยมในระยะแรกจะ ไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่กระบวนกรที่เกิดขึ้นภายในความรู้สึกนึกคิดของบุคคล ในระยะต่อมา ค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะถูกนำมาพิจารณาาร่วมกัน เพื่อรวมเป็นระบบค่านิยม ในขอบเขตที่กว้างกว่าระยะแรก หลังจากนั้นระบบค่านิยมที่แต่ละบุคคลสร้างขึ้นมา จะกลายเป็น ความคิด อุดมคติ ซึ่งจะทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลนั้น ซึ่งหมายถึง บุคคลจะเกิดการปรับตัวให้เป็นพฤติกรรมของตนเอง ดังนั้นจึงสามารถแบ่งพฤติกรรมด้านนี้ ออกเป็น 5 ชั้น ทั้ง พฤติกรรมต่าง ๆ มีรูปแบบของการพัฒนาตามลำดับขั้นที่เป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนดังนี้

1. การรับรู้(Receiving or Attending) การรับรู้หรือการให้ความสนใจนี้ เป็นขั้นตอนของสภาพจิตใจขั้นแรก ที่จะทำให้เป็นบุคคลที่มีความไวต่อการรับรู้ จากสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งเร้า จะทำให้บุคคล สามารถเก็บเรื่องราวต่างได้ถูกต้องและเนียงพอ ในขั้นของการรับรู้นี้แบ่งได้เป็น 3 ระดับคือ

1.1. ความตระหนัก(Awareness)หรือการรับรู้ เป็นพฤติกรรมขั้นแรกสุดของ ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ซึ่งเกือบจะคล้ายกับพฤติกรรมระดับต่ำสุดทางด้านความรู้ (Cognitive Domain) แต่ความตระหนักนั้นไม่ได้เกี่ยวกับความจำ หรือความสามารถระลึกได้ ความตระหนักนี้หมายถึงสามารถนึกคิด ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสภาวะของจิตใจ เช่น การรู้จักความงามในเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ สถาปัตยกรรม เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็น จิตสำนึก (Conscious) ของคนที่รู้จักอยู่แล้ว

1.2. ความยินดีหรือเต็มใจที่จะรับรู้(Willingness to Receive)ในขั้นนี้ ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจและเต็มใจ ที่จะรับสิ่งที่มากระตุ้น เป็นการให้การสนใจ เอาใจใส่ต่องาน สิ่งเร้า การตั้งใจสังเกต เช่น ตั้งใจฟังอย่างดี ขณะที่ผู้อื่นกำลังพูด ตลอดจนการยอมอดทนต่อการปฏิบัติตามขนบประเพณีวัฒนธรรม และการกระทำต่อปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง

1.3. การควบคุมหรือการเลือกให้ความสนใจ(Controlled or Selected

Attention) สภาพของจิตใจขั้นนี้ เป็นการแยกสิ่งเร้าออกให้เห็นความแตกต่างกัน โดยความรู้สึก เป็นการควบคุมความตั้งใจ ขณะเดียวกันก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่ให้ความสนใจ สิ่งเร้าที่ไม่ชอบ พฤติกรรมขั้นนี้อาจจะแสดงให้เห็น เช่น "การฟังดนตรี" แล้วสามารถ จำแนกเสียงความหมาย ความแตกต่างของอารมณ์และความหมายที่ตนสนใจได้

2. การตอบสนอง (Responding) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะเริ่มมีปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้า หรือสถานการณ์ที่เป็นพฤติกรรมที่สูงกว่าการรับรู้ เป็นการแสดงความปรารถนาที่ผู้เรียน จะนำตนเองเข้าไปผูกพันกับเรื่องราว กิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทำให้ได้รับความพอใจจากการที่ตนได้ เข้าไปมีส่วนร่วม ความรู้สึกผูกพันนี้ยังเป็นความรู้ขั้นตอน ซึ่งไม่สามารถยืนยันได้แน่นอนว่าผู้เรียน มี "เจตคติ" หรือ "ค่านิยม" ในทางใดทางหนึ่งต่อสถานการณ์หรือสิ่งเร้า นั้น ๆ พฤติกรรม การตอบสนองนี้มีแบ่งได้เป็น 3 ระดับคือ

2.1. การยินยอมตอบสนองหรือการยอมรับสิ่งเร้า (Acquiescence in Responding) เป็นการเชื่อฟัง ซึ่งอาจจะมีลักษณะที่ไม่เต็มใจแต่ยอมตามที่จะตอบสนอง โดยที่ การกระทำพฤติกรรมตอบสนองนั้น ไม่ได้ยอมรับอย่างเต็มที่ เช่น การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย แต่ไม่ได้หมายความว่า บุคคลผู้นั้นมีพฤติกรรมทางด้านอนามัยดี การเชื่อฟังตามกฎระเบียบของสถานที่เล่น เป็นต้น

2.2. การเต็มใจที่จะตอบสนอง (Willingness Respond) ในระดับนี้ผู้เรียน เกิดความรู้สึกสมัครใจตอบสนองอย่างเต็มใจ ซึ่งเป็นผลจากการเลือกกระทำเช่นนั้น โดย ปราศจากการบังคับให้ตอบสนอง การรับผิดชอบที่จะปรับปรุงสุขภาพของตนเอง และ ความรับผิดชอบต่อสุขภาพอนามัยของบุคคลอื่น เช่น เห็นว่าการสูบบุหรี่เป็นสิ่งที่ไม่ดี เลิกสูบบุหรี่ เพราะควันบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของตนเอง และสุขภาพของผู้อื่น

2.3. การพอใจในการตอบสนอง (Satisfaction in Response) พฤติกรรม ขั้นนี้เป็นผลสืบเนื่อง มาจากการเต็มใจตอบสนองเกิดความรู้สึกพอใจ เป็นสภาวะทางอารมณ์ ของบุคคลนั้น เช่น การตอบสนองทางอารมณ์ ให้เกิดความเพลิดเพลินและสนุกสนานในด้าน ดนตรี ศิลปะ กีฬา และการได้อ่านหนังสือ เป็นต้น

3. การเห็นคุณค่าหรือการเกิดค่านิยม (Valuing) พฤติกรรมขั้นนี้ เป็นการแสดงออก ที่เกิดจากความผูกพัน ความมีส่วนต่อผลิตผลของสังคม จนมีการยอมรับและนำเอาออกมา เป็นลักษณะของความเชื่อ (belief) พฤติกรรมของบุคคลในขั้นนี้ เป็นขั้นที่บุคคลได้พัฒนาหรือ ปรับปรุงสิ่งที่เขาเกิดความตระหนัก ให้อยู่ในภาวะที่เขาสามารถบังคับได้ หรือเป็นสิ่งที่ เป็นของ เขาอย่างแท้จริง การที่เราเห็นคุณค่าหรือมีค่านิยมต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น หมายถึงว่าสิ่งนั้นมีคุณค่า

ต่อตัวเอง การเห็นคุณค่าหรือมีค่านิยมนี้เกิดจากประสบการณ์ และการประเมินค่าของบุคคลนั่นเอง และขณะเดียวกันก็เป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อมหนึ่งด้วย การเห็นคุณค่าหรือเกิดค่านิยมนี้แบ่งได้เป็น 3 ระดับคือ

3.1. การยอมรับในคุณค่าหรือค่านิยม(Acceptance of a Value) เป็นการให้เหตุผลเพื่อรับรองคุณค่าของสถานการณ์และสิ่งเร้าที่มีคุณค่า หรือความเชื่อ หรือมีความรู้สึกยอมรับ โดยสามารถอ้างอิงตามหลักฐานได้อย่างเพียงพอ คุณลักษณะเด่นของพฤติกรรมด้านนี้ อยู่ที่ มีความคงที่แน่นอนที่จะตอบสนองต่อความรู้สึก หรืออารมณ์ของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งความเชื่อนี้จะมีลำดับความหมายมากน้อยแตกต่างกัน เช่น ความปรารถนาที่จะสร้างเสริมความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์

3.2. การนิยมชมชอบในคุณค่าหรือค่านิยม(Preference for a Value) พฤติกรรมด้านนี้ จะเกิดขึ้นอยู่ระหว่างการยอมรับในคุณค่าหรือค่านิยม กับการผูกมัดที่จะทำตามคุณค่าหรือค่านิยมนั้น แสดงให้เห็นถึงบุคคลนั้นว่า กำลังเต็มใจผูกพันตนเองในการที่จะติดตามเสาะแสวงหาและต้องการคุณค่านั้น ๆ เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ต่อการจัดการแสดงศิลปะ ความรับผิดชอบต่อการให้สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น

3.3. การผูกมัดในคุณค่าหรือค่านิยม(Commitment) เป็นการแสดงพฤติกรรมที่มีความเชื่อถือ มีความแน่นอนจนเกือบจะเป็นผู้ที่มีค่านิยม(Value) แสดงให้เห็นถึงการยอมรับอย่างแน่วแน่ต่อความคิดบางอย่าง เช่น ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่อกลุ่ม การมีอุดมการณ์ของประชาธิปไตย การเลื่อมใสในหลักของเหตุและผล เป็นต้น

4. การจัดระบบคุณค่า(Organization)

เมื่อบุคคลเกิดการเห็นคุณค่าหรือเกิดค่านิยมแล้ว ก็จะมีการพิจารณาและรวบรวมแล้วจัดคุณค่าให้มีระบบ เป็นการเห็นความสัมพันธ์ของคุณค่าเหล่านั้นและกำหนดค่านิยมที่เด่นและสำคัญ การจัดคุณค่านี้แบ่งได้เป็น 2 ระดับคือ

4.1. การสร้างแนวความคิดของคุณค่าหรือสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับคุณค่านั้น (Conceptualization of Value) พฤติกรรมในขั้นนี้ เป็นการแสดงให้เห็นคุณค่าในสิ่งที่เขาจะยึดถือ เช่น การพยายามนิสฐนหาลักษณะของศิลปะที่ตนเองชอบ การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

4.2. การรวบรวมระบบคุณค่าหรือการจัดระบบคุณค่าให้เป็นระเบียบ (Organization of a Value System) ในขั้นนี้จะเป็นการนำเอาคุณค่าในสิ่งที่ยึดถือมาหาความสัมพันธ์ เพื่อสร้างเป็นลักษณะคงที่แน่นอนแล้วจะกำหนดแนวคิดหรือปรัชญาของชีวิตคล้าย ๆ

กับการเกิดพฤติกรรมในการบูรณาการ (Integration) จากการเห็นคุณค่า เช่น การเห็นกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เป็นต้น

5. การเกิดเป็นกิจนิสัย หรือการสร้างลักษณะนิสัยตามแบบค่านิยมที่ยึดถือ (Characterization by a Value or Value Complex) ในขั้นนี้บุคคลจะจัดระบบคุณค่าหรือจัดค่านิยมที่มีอยู่แล้วเข้าด้วยกัน เป็นลักษณะคงที่แน่นอน คุณค่าที่ได้จากการจัดระบบนี้จะเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของแต่ละบุคคล เป็นการปรับตัวให้เกิดการบูรณาการ (Integration) เกี่ยวกับค่านิยม ความเชื่อ ความคิด และเจตคติที่สร้างสมพฤติกรรม อันเป็นนิสัยประจำตัวของแต่ละบุคคล ซึ่งการสร้างคุณค่าเหล่านี้จะเรียงลำดับจากดีที่สุดถึงน้อยที่สุด ซึ่งมีความเชื่อว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ โดยมีผลมาจากการยึดในคุณค่าหรือค่านิยมที่รับเอาไว้ พฤติกรรมขั้นนี้แบ่งได้เป็น 2 ระดับคือ

5.1. การสร้างข้อสรุปหรือมีหลักยึด (Generalized Set) พฤติกรรมในขั้นนี้จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จะช่วยให้บุคคล สามารถจัดลำดับเกี่ยวกับเรื่องราวของตนที่จะแสดงออกบางอย่าง พฤติกรรมนี้มีความสำคัญต่อบุคคล ในการกำหนดหลักการทั่วไปของการแก้ปัญหาหรือควบคุมปัญหาต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลนั้น เช่น ความพร้อมที่จะตัดสินใจปัญหา โดยคำนึงถึงผลที่เกิดตามมาในสถานการณ์นั้น ๆ

5.2. การแสดงลักษณะนิสัย (Characterization) พฤติกรรมขั้นนี้เป็นจุดสุดยอดของ Internalized process ซึ่งแสดงให้เห็นหรือสังเกตได้โดยบุคคลอื่น การแสดงลักษณะนี้ค่อนข้างจะถาวร คือเป็นการสร้างลักษณะที่รวมเอาทุกสิ่งทุกอย่าง นำมาเป็นจุดใหญ่ที่สำคัญของลักษณะนิสัยที่สมบูรณ์ เช่น การมีปรัชญาชีวิต การมีความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล เจริญธรรม เป็นต้น

นอกจากนี้ บลุ่มและคณะยังได้แสดงให้เห็นช่วงระดับของการเกิด ความสนใจ ความซาบซึ้ง เจตคติและค่านิยม ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 ระดับขั้นการเกิดพฤติกรรมด้านจิตนิสัย

ค ว า ร ช ม า ส บ น ช ี ไ ค ่า เจ ง จ น ิ ต ย ค ม ติ	1.1. ความตระหนัก	1. การรับรู้
	1.2. ความยินดีที่จะรับรู้	
	1.3. การควบคุมหรือการเลือกให้ความสนใจ	
	2.1. การยินยอมตอบสนอง	2. ตอบสนอง
	2.2. การเต็มใจที่จะตอบสนอง	
2.3. ความพอใจในการตอบสนอง		
3.1. การยอมรับค่านิยม	3. การเกิดค่านิยม	
3.2. การนิยมชมชอบในค่านิยม		
3.3. การผูกมัดในค่านิยม		
4.1. การสร้างแนวคิดของค่านิยม	4. การจัดคุณค่า	
4.2. การจัดระบบของค่านิยม		
5.1. การวางหลักทั่วไป	5. การสร้าง ลักษณะนิสัยตามแบบ ค่านิยมที่ยึดถือ	
5.2. การแสดงลักษณะนิสัย		

สมรรถภาพที่วัด

การจัดหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษา ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีจุดประสงค์ทั่วไปที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2521) ดังนี้คือ

1. ให้มีค่านิยม เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2. ให้สามารถพัฒนาร่างกาย จิตใจ และสังคม
3. ให้มีโอกาสได้แสดงออกตามความถนัด และความสามารถของบุคคล
4. ให้สามารถเรียนรู้ที่จะอยู่กันอย่างมีวัฒนธรรม ตามวิถีทางประชาธิปไตย
5. ให้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความประณีตและรสนิยมที่ดี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531) ได้ทำการวิเคราะห์จุดประสงค์ทั่วไป ของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เพื่อประเมินหาคุณภาพนักเรียน ที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในด้านจิตนิสัยหรือความรู้สึก โดยวิเคราะห์ออกมาในรูปของสมรรถภาพนักเรียนที่พึงประสงค์ แยกเป็นรายสมรรถภาพดังนี้

1. การมีวินัยในตนเอง
2. การคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
3. การทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น
4. ความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน
5. การมีนิสัยรักการทำงาน
6. การมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
7. การรู้คุณค่าและชื่นชมศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ส่วนสมรรถภาพการมีนิสัยรักความสะอาด และสมรรถภาพการมีสุขภาพดีทางร่างกายนั้น เป็นการประเมินในด้านทักษะนิสัยหรือการปฏิบัติ

ในแต่ละสมรรถภาพยังได้กำหนดพฤติกรรมไว้ดังนี้

1. การมีวินัยในตนเอง
 - 1.1. สามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติในทางที่ถูกต้องเหมาะสม กับสิ่งที่ตนเองตั้งใจไว้
 - 1.2. สามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติตามกฎเกณฑ์สังคม ได้แก่ ข้อตกลง มติ กติกา ระเบียบ กฎหมาย
2. การคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
 - 2.1. สามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล
 - 2.2. สามารถวิพากษ์วิจารณ์ คัดค้าน สนับสนุน ด้วยเหตุผล
 - 2.3. สามารถตัดสินใจต่อการกระทำ เหตุการณ์ เรื่องราวต่างๆอย่างสมเหตุสมผล
3. การทำงานและอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น

- 3.1. มีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ของตน โดยมุ่งมั่นปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความผูกพัน เอาใจใส่ จนงานสำเร็จอย่างมีคุณภาพ
 - 3.2. มีความเคารพในสิทธิหน้าที่ของผู้อื่น โดยยอมรับบทบาทและหน้าที่สมาชิกภายในกลุ่ม ไม่ก้าวก้าว หรือสร้างความสะดวกหรือให้ผู้อื่น
 - 3.3. มีการยอมรับผู้อื่น โดยการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็นความสามารถ โดยไม่ยึดถือตัวเองเป็นใหญ่
 - 3.4. มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เช่น การรู้จักเสียสละ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นและหมู่คณะ ทั้งในด้านกำลังใจ กำลังกาย และกำลังทรัพย์ตามควรกับสภาพและโอกาส
 - 3.5. มีมารยาทในสังคม เช่น การปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบุคคล เวลาและสถานที่
4. ความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อุดม
 - 4.1. มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนและการทำงาน เช่น พยายามที่จะเรียนหรือทำงานอย่างสม่ำเสมอ ด้วยความตั้งใจจนบังเกิดผลสำเร็จ
 - 4.2. มีความซื่อสัตย์ สุจริต ได้แก่ การมีความจริงใจที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ตามความเป็นจริง ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น
 - 4.3. มีการประหยัด โดยการรักษาเก็บ รักษา และใช้ทรัพย์สิน สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ตามความจำเป็น เพื่อให้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า
 - 4.4. มีความอดทน โดยพยายามที่จะเรียนหรือทำงานให้บังเกิดผลสำเร็จโดยไม่ทอดทิ้งต่อความยากลำบาก และอุปสรรคใด ๆ
 5. การมีนิสัยรักการทำงาน
 - 5.1. มีความตั้งใจที่จะทำงาน
 - 5.2. มีความตั้งใจในการทำงานด้วยความกระตือรือร้น
 - 5.3. สามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
 6. การมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
 - 6.1. ให้การปกป้อง มิให้เกิดการกระทำที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
 - 6.2. สามารถส่งเสริมและให้ความสนใจที่จะรักษาเกียรติภูมิ ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย
 - 6.3. มีการปฏิบัติตนตามหน้าที่นลเมืองดีของชาติ ตลอดจนรักษาผลประโยชน์

ของชาติ

ที่ตนนับถือ

- 6.4. สามารถช่วยกันทะนุบำรุง สันนับสนุน และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนา
- 6.5. มีการเคารพ เทิดทูนและชื่นชมในพระราชกรณียกิจของสถาบันกษัตริย์
7. การรู้คุณค่าและชื่นชมศิลปวัฒนธรรมของชาติ
 - 7.1. ปกป้อง ปกป้องกัน และหวงแหนทรัพยากรที่แสดงถึงศิลปวัฒนธรรมของชาติ
 - 7.2. ช่วยกันอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชาติ
 - 7.3. มีความภาคภูมิใจ และชื่นชมในศิลปวัฒนธรรมของชาติ